

Obsah

Úvod	5
A. PRVOBYTNĚ POSPOLNÁ A OTROKÁŘSKÁ SPOLEČNOST NA ÚZEMÍ SSSR	
I. Od prvobytně pospolné společnosti ke kmenovým svazům a otrokářským státům a říším	
1. Obecné rysy vývoje	7
2. Starověké státy Zakavkazska	10
3. Státy a říše Střední Asie	12
4. Starověká města a státy Černomoří	14
5. Říše kočovníků v severním Černomoří	16
6. Kmenové svazy východní Evropy a západní Sibiře	16
7. Slovanské kmenové svazy ve východní Evropě v 5.–8. století	18
8. Kočovníci Asie a východní Evropy na přelomu starověku a středověku	21
B. EPOCHA FEUDALISMU NA ÚZEMÍ SSSR	
I. Státy a národnosti Zakavkazska, Střední Asie a východní Evropy v období raně feudálním a za nástupu rozvíjejícího se feudalismu	
1. Geneze a obecné rysy raného feudalismu	23
2. Středověké zakavkazské státy od 5. do počátku 13. století	26
3. Střední Asie v 7.–13. století	33
4. Kočovní národnosti východní Evropy v 7.–13. století	35
5. Kyjevská Rus – první velký vychodoslovanský stát	35
6. Rozvoj feudálních vztahů a politické rozdrobení Rusi	46
7. Ruská kultura 11.–12. století	51
8. Baltské a ugrofinské kmeny (6. – počátek 13. století)	54
II. Úsilí národností a států Střední Asie, Zakavkazska, východní Evropy a Sibiře o samostatnost v období Mongolské říše	
1. Obecný obraz situace v předvečer mongolského vpádu	56
2. Národnosti Střední Asie, Zakavkazska a východní Evropy v bojích za samostatnost ve 13. století	58
3. Sjednocování ruských zemí ve 14. a v 1. polovině 15. století	61
4. Ruská kultura ve 13.–15. století	65
5. Litva, Bílá Rus, Ukrajina, Moldavsko a Pobaltí ve 13. až polovině 15. století	69
6. Střední Asie, Zakavkazsko, Krym, Povolží a Sibiř od konce 13. do poloviny 15. století	72

III. Formování jednotného ruského státu	80
1. Konec tatarského jha. Specifika sociálně ekonomického vývoje Ruska ve 2. polovině 15. a na počátku 16. století	80
2. Rozvoj řemesla a měst	83
3. Proces sjednocování severovýchodní Rusi, jeho důsledky a význam	85
4. Nové jevy a změny v institucionalismu centralizovaného státu	88
5. Završení sjednocovacího procesu severovýchodní a severozápadní Rusi	89
6. Heretická hnutí na Rusi, jejich charakter, specifika a význam. Osifljané a něst'azatěli. Idea „třetího Říma“	91
IV. Upevnění jednotného ruského státu v 16. století	96
1. Sociálně ekonomická struktura a politicko-institucionální vývoj	96
2. Úsilí o upevnění centralizace státu	105
3. Reformy vlády Ivana IV. Připojení Kazaňského a Astrachaňského chanátu	108
4. Vnitřní a zahraniční politika ruského centralizovaného státu v 50. až 80. letech 16. století. Opričnina. Livonská válka	112
5. Vláda Borise Godunova. Zesílení feudálního vykořisťování rolnictva ve druhé polovině 16. století	117
6. Kultura v Rusku v 16. století	120
7. Střední Asie a oblasti Kavkazu od konce 15. do počátku 17. století	123
V. První selská válka v Rusku, zahraniční intervence a války Ruska za nezávislost	127
1. Krize ruského státu a její příčiny. Začátek zahraniční intervence	127
2. Selská válka pod vedením Ivana Bolotnikova	131
3. Polsko-švédská intervence	133
4. První a druhé národní vojsko – vítězství nad zahraniční intervencí	135
5. Bílá Rus a Ukrajina pod nadvládou polsko-litevského státu od poloviny 15. století do konce 16. století	138
6. Pobaltské národy od poloviny 15. století do konce 16. století	140
VI. Ruský centralizovaný stát na cestě od stavovského zřízení k absolutistické monarchii (1618–1689)	142
1. Vnitropolitická obnova a sociálně ekonomický vývoj v první polovině 17. století	142
2. Zahraniční politika v 1. polovině 17. století. Návrat Ruska na mezinárodní kolbiště	150
3. Rozšiřování státního teritoria na východ připojováním Sibíře	153
4. Městská povstání v polovině 17. století. Zemský sněm 1648/49. Uzákonění nevolnictví	157
5. Rozmach osvobozenického boje ukrajinského a běloruského národa. Sjednocení Ukrajiny s Ruskem. Válka Ruska s Rzeczí pospolitou a Švédskem	161
6. Hmotná a duchovní kultura Ruska v 1. polovině 17. století	168
7. Růst třídního napětí na vesnici a selská válka pod vedením Stěpana Razina	171
8. Spor církve a státu. Raskōlnické hnutí ve 2. polovině 17. století	174
9. Rusko v 70. a 80. letech 17. století. Vnitřní a zahraniční politika carismu v předvečer reformem	177
10. Duchovní a hmotná kultura Ruska v 2. polovině 17. století	183
VII. Přeměna Ruska v absolutisticko-byrokratický stát a světovou velmoc v období reformem. Konec 17. a 1. čtvrtina 18. století	190
1. Rusko na počátku období přeměn (1689–1700)	190
2. Zahraniční a vnitřní politika v prvních letech vlády Petra I. (1689–1700)	193

3. Reformy – vnitropolitické předpoklady vítězství Ruska v severní válce	195
4. Ekonomický vývoj v období reforem	199
5. Sociálně politický vývoj a třídní boje v období reforem	203
6. Ideový boj o reformy, pokroky vzdělanosti a proměny ve způsobu života ruské společnosti	207
7. Boj o přístup k Baltickému moři. Průběh a výsledky severní války. Východní politika Ruska v 1. čtvrtině 18. století	210
VIII. Šlechticko-byrokratické impérium v předvečer třetí selské války. „Osvícený“ absolutismus (1725–1775)	216
1. Rozvoj feudálního velkostatku, feudalizace manufaktur, rozmach výroby a obchodu v druhé třetině 18. století	216
2. Vnitropolitický vývoj Ruska od 20. do konce 60. let 18. století	218
3. Zahraniční politika carismu od poloviny 20. do počátku 60. let 18. století	221
4. Vnitřní politika „osvíceného“ absolutismu v 60. a na počátku 70. let	225
5. Zahraniční politika éry „osvíceného“ absolutismu. Úspěchy Ruska v zápase o převahu ve východní Evropě a o přístup k Černému moři	229
6. Třídní a osvobozené boje v druhé a třetí čtvrtině 18. století. Selská válka pod vedením J. I. Pugačova	231
7. Pokroky v oblasti národní kultury v 30.–60. letech 18. století	237
IX. Počátky rozkladu feudálních vztahů. Rusko po poslední selské válce. Carismus a Francouzská buržoazní revoluce (1775–1800)	241
1. Hospodářský vývoj a vnitřní politika vlády po porážce selské války	241
2. Společensko-politické myšlení a ideový boj v období „osvíceného“ absolutismu	245
3. Zahraniční politika carismu v poslední čtvrtině 18. století	250
4. Západní Ukrajina, Bílá Rus, Pobaltí a Moldavsko ve 2. polovině 17. a v 18. století	257
5. Národy Kavkazu v 17. a 18. století	259
6. Kazachstán a Střední Asie v 17. a 18. století	263
X. Ruská říše v období rozkladu feudalismu	268
1. Hospodářský vývoj Ruska na počátku 19. století	268
2. Vnitřní politika carismu na počátku 19. století	272
3. Zahraniční politika carismu na počátku 19. století	274
4. Vpád napoleonské armády do Ruska. Vlastenecká válka r. 1812	278
5. Vítězství feudální reakce v Rusku a Evropě a odpor proti ní	283
6. Počátek první etapy revolučního hnutí v Rusku. Děkabristické hnutí	286
XI. Vrchol krize feudálních vztahů. Vznik revolučně demokratické ideologie (30. až 50. léta 19. století)	293
1. Krize feudálně nevolnického hospodářství a rozvoj kapitalistických vztahů	293
2. Mikuláš I. a politika jeho vlády v letech 1826–1831	299
3. Růst rolnického hnutí ve 30. a 40. letech	305
4. Osvobozené boje zakavkazských národů	308
5. Vnitřní politika carské vlády ve 30. a 40. letech	309
6. Společenské hnutí v 30. a 40. letech. Vznik revolučně demokratické ideologie	312
7. Východní politika carismu za Mikuláše I. Krymská válka	322
8. Kultura Ruska v 1. polovině 19. století. Celkové rysy rozvoje vzdělanosti a vědy	330
9. Ruská literatura	334
10. Architektura, výtvarné umění, hudba	337
11. Kultura ostatních národů ruské říše	341

C. RUSKO V EPOŠE KAPITALISMU

I. Pád nevolnictví	345
1. Úvodem	345
2. Vznik první revoluční situace	346
3. Revoluční demokraté	347
4. Kolísání vládnoucích vrstev	351
5. Příprava a provedení rolnické reformy 19. února 1861	353
6. Revoluční hnutí a carismus po zrušení nevolnictví	357
7. Povstání v Polsku, Litvě a Bělorusku	364
II. Buržoazní reformy 60. a 70. let	368
1. Agrární reforma	368
2. Místní samospráva	368
3. Reforma soudnictví	369
4. Školské reformy	369
5. Vojenská reforma	370
6. Nařízení o tisku	370
III. Rozvoj kapitalismu v Rusku v 60. a 70. letech 19. století	371
1. Zemědělství	371
2. Doprava a průmysl	372
3. Hospodářská politika a finance	373
4. Změny v sociální struktuře	374
IV. Zahraniční politika carismu v 60. a 70. letech 19. století	375
1. Postavení Ruska po pařížském míru	375
2. Rusko a národně osvobozené hnutí na Balkáně	378
3. Rusko-turecká válka	379
4. Rusko-americké vztahy. Ruská politika na Dálném východě	381
V. Připojení Střední Asie	384
VI. Osvobozené hnutí a carismus v 60. a 70. letech	387
1. Situace po polském povstání	387
2. Revoluční narodnictví	389
3. Dělnické hnutí 60. a 70. let	394
4. Druhá revoluční situace	397
5. Nástup Alexandra III. na trůn	402
VII. Carismus v 80. a 90. letech	404
1. Postupný přechod k reakci	404
2. Období nezastřené reakce, „protireformy“	406
VIII. Hospodářský a sociální vývoj Ruska v 80. a 90. letech	409
1. Národohospodářská politika carismu	409
2. Rozvoj průmyslu a dopravy	410
3. Zemědělská výroba	412
4. Změny v sociální struktuře	413

IX. Boj dělnictva v 80. letech a vznik marxistického směru v ruském revolučním hnutí	414
1. Třídní boje proletariátu Ruska	414
2. První ruští marxisté	415
3. Počátek revoluční činnosti V. I. Lenina	418
4. Nástup leninské etapy revolučního dělnického hnutí. Příprava k vytvoření Sociálně demokratické dělnické strany Ruska	420
X. Ruská zahraniční politika v 80. a 90. letech	423
1. Zahraničně politické vztahy Ruska po válce s Tureckem	423
2. Nový „Spolek tří císařů“	424
3. Hrozba války s Velkou Británií	425
4. Bulharská krize	425
5. „Zajišťovací“ smlouva s Německem	427
6. Na cestě k rusko-francouzskému spojení	428
7. Ruská politika na Dálném východě	428
XI. Rozvoj kultury v druhé polovině 19. století	430
1. Školství a osvěta	430
2. Věda	431
3. Literatura	434
4. Výtvarné umění	437
5. Hudba a divadlo	439
6. Rozvoj kultury ostatních národů Ruska	441
XII. Nástup imperialismu. Ekonomickosociální vývoj Ruska od sklonku 19. století do r. 1914	445
1. Obecné rysy a hospodářské cykly v ekonomickém vývoji Ruska od přelomu 19. a 20. stol. do r. 1914	445
2. Vývoj průmyslu	445
3. Vývoj zemědělství	448
4. Vývoj dopravy a spojů	449
5. Vývoj obchodu a financí	450
6. Koloniální systém Ruska v období imperialismu	451
7. Vznik a vývoj ruského monopolistického kapitalismu	452
8. Sociální struktura Ruska v období imperialismu	454
XIII. Leninská etapa revolučního dělnického hnutí na počátku 20. století	457
1. Vznik revoluční dělnické strany	457
2. Liberální opozice. Maloburžoazní hnutí	462
3. Krize „věrchů“	463
XIV. Rusko-japonská válka v letech 1904–1905	464
1. Zahraniční politika Ruska v předvečer války	464
2. Průběh války v l. 1904–1905	466
3. Výsledky války	467
XV. První lidová revoluce v období imperialismu	469
1. Počátek revoluce	469
2. Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci	471
3. Vzestup revoluce	474

4. Vrcholné období revoluce	478
5. Revoluční události v l. 1906—1907	484
6. Vnitřní a mezinárodní význam revoluce	491
XVI. Rusko v letech reakce a nového revolučního vzestupu (1907—1914)	496
1. Nástup politické reakce — „monarchie 3.června“	496
2. Ústup revolučního hnutí v letech 1907—1910	499
3. Krach systému „3. června“	501
4. Oživení a nová revoluční aktivita. Zárodky nové revoluční krize	502
XVII. Zahraniční politika Ruska v letech 1905—1914	509
1. Postavení Ruska mezi imperialistickými velmocemi. Boj dvou linií v ruské zahraniční politice	509
2. Rusko a Balkán	514
3. Cesta k první světové válce	517
XVIII. Kultura a věda v Rusku v období imperialismu	519
1. Změny ve způsobu života	519
2. Vývoj vědy	522
3. Ruské umění na počátku 20. století	524
4. Rozvoj kultury podmaněných národů carského Ruska	530
XIX. První světová válka a Rusko	534
1. Válečný vývoj od r. 1914 do počátku r. 1917	534
2. Diplomatická aktivita Ruska za války	537
3. Účinky války na hospodářství Ruska	538
4. Politický vývoj od počátku války do Únorové revoluce	541
XX. Únorová buržoazně demokratická revoluce	550
1. Průběh revoluce, její charakter	550
2. Mezinárodní význam a ohlas Únorové revoluce	553
D. VÍTĚZSTVÍ SOCIALISTICKÉ REVOLUCE V RUSKU	
I. Buržoazie u moci a její porážka	555
1. Dvojvládí. Období pokojného vývoje revoluce	555
2. Dubnové teze V. I. Lenina	559
3. Rozmach revolučního hnutí v zemi	560
4. Období příprav ozbrojeného povstání	566
II. Velká říjnová socialistická revoluce	574
1. Vítězství ozbrojeného povstání v Petrohradě	574
2. II. všeruský sjezd sovětů	578
3. Světový význam a vliv Velké říjnové socialistické revoluce	582
Prameny a literatura	587
Jmenný rejstřík	617